

Changes in the Attitudes of Iranian Youth Towards the Appropriate Age of Marriage from 2004 to 2023: Emphasizing Policy Requirements

Zahra Ghorbani

Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran

Email: z-ghorbani@araku.ac.ir

 0000-0002-2638-0801

Abstract

Marriage age plays an important and influential role in family formation and childbearing. Investigating changes in attitudes toward the appropriate age for marriage among young people can be effective in predicting future changes in the country's population and developing and implementing accurate and intelligent programs. This study, using secondary analysis of three waves of data from the National Survey of Iranian Values and Attitudes, seeks to monitor changes in attitudes toward the appropriate age for marriage among young people during three periods: 2004, 2015, and 2023, and to explain the contribution of effective factors and their differences over the past three decades. The findings show that during each period of one year and over the past three decades, the appropriate age for marriage for girls and boys has increased by approximately two years. By controlling for the research variables of employment status, socio-economic status, and educational status, there was a significant effect and difference on the age for marriage among young people. Over the past 30 years, education has been a key variable with an increasing contribution to the appropriate age for marriage for girls and boys. Single people, aged 30 to 49, employed, and with a diploma or higher education have contributed significantly to the increase in attitudes towards the marriage age of young people in recent decades. Therefore, effective policies and planning should seek to change family-oriented values and attitudes through cultural transformation programs and simultaneously improve economic conditions to encourage young people to start a family.

Keywords: Appropriate age for marriage, attitude, education, socio-economic status, policymaking, Iran.

Extended abstract

Purpose

Marriage is an important issue for most societies because, in most societies, one of the correct and legitimate ways to satisfy emotional needs and biological desires is marriage. Social norms surrounding marriage have weakened in recent decades, and paths leading to a life without marriage have increased and become more complex (Cherlin, 2004; Lauer & Youdanis, 2010). Currently, one of the problems facing families in Iran is the rising age of marriage for young people. The issue of increasing the age of marriage brings with it harms such as changes in births, structural changes in the family, the emergence of intergenerational conflicts, an increase in the age gap between parents and children, a decrease in the generality of marriage, and an increase in outright celibacy (Mahdavi et al., 2016). Therefore, it is necessary to explain the mechanisms of marriage formation, which are the result of the interaction of a set of macro factors such as modernization and modernity, intermediate factors such as family attitudes and structural and value changes, and micro factors such as individual and modernist tendencies. The present study aims to monitor changes in attitudes towards the age of marriage in the country over the past two decades in order to provide accurate and scientific insight to planners and policymakers. To this end, the paper pursues three questions: (1) what changes have occurred in the average ideal age of marriage for Iranian girls and boys over the past two decades; (2) what is the role of factors—age, gender, marital status, level of education, job status, and socio-economic status—on the ideal age of marriage for girls and boys over the past two decades; and (3) what are the proposed policy requirements in line with the research findings?

Design/Methodology/Approach

This research is quantitative in terms of the nature of the data and, considering the scope and objectives of the subject, has been conducted with the aim of generalizability. The statistical population of the present study is people over 15 years of age in urban and rural households living in the provinces of the country. In terms of time, it is a cross-sectional study, and three periods—2004, 2015, and 2023—have been examined using data from the National Survey of Iranian Values and Attitudes, collected by the Institute for Culture, Arts and Communications, across three waves (the second wave in 2004, the third wave in 2015, and the fourth wave in 2017). The dependent variable in the present study is the appropriate age for marriage, which is operationalized by the question "What do you think is the

appropriate age for marriage for girls and boys?" The answer to this question is a quantitative number. The independent variables include socio-economic variables (education level, socio-economic status, and employment status) and demographic variables (age, gender, and marital status). Four variables—income level, type of housing, education of the head of household, and occupation of the head of household—have been used to construct the socio-economic status variable. Data analysis was conducted in a descriptive-analytical manner. The theoretical framework draws upon Dixon's theory of available resources, Oppenheimer's economic instability theory, and Fury's risk avoidance theory to explain the factors affecting the marriage age of young people.

Findings

The age of marriage is an important measure in the family institution that any change in the macro-society affects, and any development in that macro-society will also affect it. Due to the economic and cultural changes that have occurred in Iranian society in recent decades, the age of marriage of young people and the attitude towards the appropriate age of marriage for girls and boys have changed. As the findings of this study show, during the three periods studied in Iran (2004, 2015, and 2023), we have witnessed an increase of one year in the attitude towards the age of marriage for girls and boys in each decade, and during the last 30 years, the appropriate age of marriage for young people has increased by almost two years. Therefore, understanding the reasons for the increase in the age of marriage during these three decades and comparing the contribution of the influencing factors and their differences is important for predicting future developments in the family and the life cycle of individuals. The findings showed that employment status and socio-economic status in 2004 did not have a significant effect on the appropriate age of marriage for young people, but over time, during the two periods (2015 and 2023), economic variables have had a significant effect. As we approach the last decades, the share of young age groups, single people, people with high socio-economic status, and high school diplomas and higher education in the increase in the appropriate age for marriage of young people has increased. Employment status has not affected the appropriate age for marriage of girls and boys over the last two decades.

Research Limitations/Implications

This research has several limitations that should be acknowledged. First, the study relies on secondary data from national surveys, which may not capture the full complexity of individual attitudes and decision-making processes regarding marriage. Second, the cross-sectional nature of the data across three time periods limits the ability to establish causal relationships between the identified factors and changes in marriage age attitudes. Third, the study focuses on the ideal age of marriage rather than actual marriage behavior, which may differ from stated attitudes. Fourth, the analysis is limited to the variables available in the national survey data, potentially excluding other

relevant factors such as cultural, religious, and regional variations. Accordingly, it is suggested that future research conduct longitudinal studies tracking individuals over time to examine how attitudes toward marriage age evolve across the life course, incorporate qualitative methods to capture the lived experiences and reasoning behind young people's attitudes toward marriage timing, expand the analysis to include regional and cultural variations across different provinces of Iran, and examine the effectiveness of specific policy interventions aimed at influencing marriage timing decisions.

Practical Implications

The findings of this research are of significant importance for family policymakers, population planners, and social welfare institutions. The discovery of factors affecting the appropriate age of marriage for young people in this study can have several important policy implications. In Iran, despite the formulation of various incentive policies and programs—including the Program of Goals and Principles of Formation and Policies for Strengthening and Enhancing the Family (2005), General Population Policies (2014), General Family Policies (2016), and the Law on Supporting the Family and Youth of the Population (2017)—we are still witnessing a decrease in the desire to marry, an increase in the delay of marriage among young people, and an increase in attitudes towards the appropriate age of marriage among young people. That is, these programs and laws have not been able to create significant changes in the indicators of family formation, and it seems that these policies are criticized for not targeting specific groups. Therefore, re-examining the causes of the increase in marriage age using more accurate national survey data could be an informative and useful endeavor. Policymakers should consider targeted interventions that address the economic barriers to early marriage, including housing support, employment opportunities for young people, and financial incentives that specifically address the concerns of different socio-economic groups.

Social Implications

From a social perspective, this research reveals that attitudes toward marriage age are deeply embedded in broader processes of social and economic change. The findings are consistent with Dixon's theory, which explains the possibility of marriage through economic independence and the availability of economic resources. Additionally, the findings on the role of economic variables and their effective contribution to the appropriate age of marriage for girls and boys can be explained by Oppenheimer's economic instability theory, which considers the decline in marriage due to the decline in men's employment status in the labor market, and Fury et al.'s (2013) risk aversion theory, which considers uncertainty in the economic future as a factor in avoiding the risks of marriage and family formation. Lesthaeghe's (2014) second demographic transition theory, which considers economic growth to be an effective factor in ideological and attitudinal changes in the family and explains the delay in marriage through this path, can be used to

explain the increase in the appropriate age of marriage for young people in this study, and the results of this study are consistent with this theoretical framework. Through this theory, it is also possible to attribute the increase in the level of education that has led to an increase in the age of marriage to the effect of education in increasing individualistic ideals and strengthening individualism, which has led to the delay of marriage among young people, which is also consistent with the findings of the present study. At the level of overall policy, the central recommendation is to move beyond broad, untargeted incentive programs toward evidence-based policies that address the specific economic and social conditions that influence marriage timing decisions among different segments of Iranian youth.

Originality/Value

The primary innovation of this article lies in offering a comprehensive longitudinal analysis of changes in attitudes toward the appropriate age of marriage among Iranian youth over two decades (2004–2023) using three waves of national survey data. In contrast to prior studies, which have either examined factors affecting marriage delay at a single point in time or provided observational descriptions of marriage attitudes without systematic comparison across periods, this research provides a systematic analysis of attitude changes over time and compares the contribution of influencing factors across three distinct periods. The identification of a consistent one-year increase per decade in the appropriate age of marriage for both girls and boys, and the finding that economic variables became increasingly significant over time while employment status did not affect marriage age, offer novel contributions to the literature. The study also provides a theoretically grounded analysis by integrating Dixon's resource theory, Oppenheimer's economic instability theory, Fury's risk avoidance theory, and Lesthaeghe's second demographic transition theory. Its value accrues to family policymakers, population planners, social welfare institutions, researchers interested in family studies and demographic change, and practitioners working with youth and family programs in Iran.

تحولات نگرشی جوانان ایرانی به سن مناسب ازدواج از سال ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۲: با تأکید بر الزامات سیاستی

زهرا قربانی

استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران
Email: z-ghorbani@araku.ac.ir

 0000-0002-2638-0801

چکیده

سن ازدواج نقش مهم و اثرگذاری در تشکیل خانواده و فرزندآوری دارد. هدف از بررسی تحولات نگرشی به سن مناسب ازدواج جوانان کمک به پیش‌بینی تحولات آینده جمعیت کشور و تدوین و اجرای برنامه‌های دقیق و هوشمند است. این تحقیق با استفاده از تحلیل ثانویه داده‌های سه موج از پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان به دنبال رصد تحولات نگرشی به سن مناسب ازدواج جوانان طی سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ و تبیین سهم عوامل مؤثر و تفاوت‌های آن‌ها طی سه دهه گذشته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در طی هر مقطع یک‌سال و طی دو دهه گذشته تقریباً دو سال بر سن مناسب ازدواج دختران و پسران افزوده شده است. با کنترل متغیرهای تحقیق وضع شغلی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و وضع تحصیلی اثر و تفاوت معناداری بر نگرش به سن مناسب ازدواج جوانان داشته‌اند. طی ۳۰ سال اخیر تحصیلات متغیری کلیدی با سهمی افزایشی در سن مناسب ازدواج دختران و پسران بوده است. افراد مجرد، گروه سنی ۳۰ تا ۴۹ سال، شاغل و با تحصیلات دیپلم و بالاتر سهم بالایی طی دهه‌های اخیر بر افزایش نگرش به سن ازدواج جوانان داشته‌اند. از این‌رو، سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های اثرگذار باید به دنبال تغییر ارزش‌ها و نگرش‌های خانواده محور از طریق برنامه‌های تحول فرهنگی و هم‌زمان بهبود شرایط اقتصادی در جهت تشویق جوانان به تشکیل خانواده باشند.

کلیدواژه‌ها: سن مناسب ازدواج، نگرش، تحصیلات، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، سیاست‌گذاری، ایران

۱. مقدمه و بیان مسئله

تحولات فرهنگی و اجتماعی دهه های اخیر در ایران نشان‌دهنده تحولات گسترده‌ای در ارزش‌های خانوادگی است که بر پویایی های جمعیتی اثر داشته است (اسمعیلی و رازقی نصرآباد، ۱۴۰۴: ۷۰۳). موضوع ازدواج و تشکیل خانواده از مسائل مهم و ضروری حیات اجتماعی است که در هر مرحله از گذار تاریخی جوامع متناسب با شرایط و بسترهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جوامع دارای اشکال خاص و منحصر به خود بوده است. ازدواج مسئله مهمی برای اغلب جوامع است؛ زیرا در اکثر جوامع یکی از راه های صحیح و مشروع که بتوان از طریق آن نیازهای عاطفی و امیال زیستی را ارضا نمود، ازدواج است. ازاین‌رو، ازدواج با هر مبنا و اساسی شکل گرفته باشد بر خانواده اثرگذار خواهد بود. کشورهای مختلف در طول زمان شاهد روندهای مختلفی در رفتارهای ازدواج به‌ویژه سن ازدواج بوده‌اند. هنجارهای اجتماعی پیرامون ازدواج طی دهه های اخیر تضعیف شده و مسیرهای منتهی به زندگی بدون ازدواج افزایش یافته و پیچیده‌تر شده است (چرلین^۱، ۲۰۰۴؛ لاور و یودانیس^۲، ۲۰۱۰). در حال حاضر در ایران نیز یکی از معضلات پیش روی خانواده ها، بالا رفتن سن ازدواج جوانان است. با این‌که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، قوانین مربوط به خانواده سن ازدواج دختران از ۱۳ سال و پسران از ۱۵ سال را مورد تصویب قرار داد و تشویق و تسهیل ازدواج از راهبردهای اصلی در سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۳ و سیاست‌های کلی خانواده در سال ۱۳۹۵ است، اما علی‌رغم تلاش های بسیار برای تشویق به ازدواج در سال های بعد از انقلاب اسلامی، مطالعات مقطعی شاهد افزایش سن ازدواج دختران و پسران است. میانگین سن ازدواج پسران از سال ۱۳۴۵ تا سال ۱۴۰۰ از ۲۵ سال به ۲۷/۶ سال رسیده است؛ یعنی طی ۵۵ سال در حدود ۲/۶ سال افزایش داشته درحالی‌که میانگین سن ازدواج دختران در همین مقطع زمانی از ۱۸/۴ سال به ۲۳/۴ سال رسیده و ۵ سال افزایش را نشان می‌دهد (سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۹؛ گزارش مؤسسه تحقیقات جمعیت کشور، ۱۴۰۰). ازاین‌رو، سن ازدواج نسبت به دوران گذشته افزایش یافته و تا جایی پیش رفته که در بسیاری از جوامع با مسئله تأخیر در ازدواج مواجه شده ایم. مسئله افزایش سن ازدواج آسیب هایی ازجمله ایجاد دگرگونی در موالید، تحولات ساختاری در خانواده، پیدایش تضادهای بین نسلی، افزایش فاصله سنی بین والدین و فرزندان، کاهش عمومیت ازدواج

1. Cherlin

2. Lauer & Yodanis

و افزایش مجرد قطعی را به همراه دارد (مهدوی و دیگران، ۱۳۹۵)؛ بنابراین تبیین سازوکارهای شکل‌گیری ازدواج که حاصل تقابل مجموعه‌ای از عوامل کلان چون نوسازی و مدرنیته، عوامل میانی چون نگرش خانواده‌ها و تغییرات ساختاری و ارزشی و عوامل خرد چون تمایلات فردی و نوگرایانه ضروری است. بدیهی است ازدواج مانند هر پدیده اجتماعی دیگر هنجارهایی دارد که نسبت به جوامع و مقاطع زمانی متفاوت هستند. اگرچه ازدواج ممکن است برای نسل رو به رشد فعلی اهمیت کمتری داشته باشد، اما ازدواج هنوز برای اکثر افراد یک هدف است (ویلکاکس^۱، ۲۰۱۰). اکثریت قریب به اتفاق افراد هنوز انتظار دارند که در نهایت ازدواج کنند (تورنتون و یانگ-دمارکو^۲، ۲۰۰۱؛ ویلکاکس و مارکوارت^۳، ۲۰۱۱) و ازدواج امروز هنوز تا حد زیادی توسط همان قوانین و مقررات فرهنگی و نهادی مانند نسل‌های گذشته اداره می‌شود (لاور و یودانیس، ۲۰۱۰؛ ویلکاکس و دیو^۴، ۲۰۱۰). درواقع، با وجود کاهش کلی در نرخ ازدواج، حدود ۸۰ درصد از جمعیت بزرگسال حداقل یک بار تا سن ۴۰ سالگی ازدواج خواهند کرد (سترسن و ری^۵، ۲۰۱۰).

مطالعات بسیاری در زمینه افزایش سن ازدواج صورت گرفته (ترابی و همکاران، ۱۳۹۰؛ محمودیان، ۱۳۸۳؛ کوششی و قربانی، ۱۳۹۱؛ قربانی و ترابی، ۱۴۰۰؛ اسمعیلی و بی‌بی رازقی نصرآباد، ۱۴۰۲) که با توجه به اهمیت زمان تشکیل خانواده و پیامدهایش در کشور حائز اهمیت هستند، اما ضروری است تا با رصد تحولات نگرشی ایرانیان طی دو دهه اخیر از سال ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۲ در رابطه با سن مناسب ازدواج دختران و پسران و بررسی عوامل مؤثر بر آن تحولات نگرشی را در رابطه با سن مناسب تشکیل خانواده بررسی کرده و سهم تغییرات این عوامل در کشور را طی این گذار مقطعی بر انگاره‌های ذهنی ایرانیان مورد مطالعه قرار دهیم. برای این منظور با کمک داده‌های پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان که توسط پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات جمع‌آوری شده و از سه موج این پیمایش ملی؛ یعنی موج دوم سال ۱۳۸۳، موج سوم سال ۱۳۹۴ و موج چهارم در سال ۱۴۰۲ به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که از منظر ایرانیان سن مناسب ازدواج برای دختران و پسران طی دو دهه اخیر چه تغییراتی یافته است؟ و عوامل مهم اثرگذار در هر دهه کدام‌اند؟

1. Wilcox
2. Thornton & Young-DeMarco
3. Marquardt
4. Dew
5. Settersten & Ray

تحقیق حاضر با هدف رصد تحولات نگرشی به سن ازدواج در کشور طی دو دهه اخیر به‌منظور ارائه بینش دقیق و علمی به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران به دنبال ارائه تصویری از روند تحولات نگرشی ایرانیان به سن مناسب ازدواج دختران و پسران در کشور طی دو دهه اخیر از ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۲ و تبیین نقش عوامل اثرگذار و سهم این علل در هر مقطع مورد مطالعه بر سن مناسب ازدواج جوانان است.

این پژوهش در راستای ارائه زاویه دیدی جدید به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان برای پیش‌بینی تحولات آینده سن ازدواج دختران و پسران در ایران به دنبال پاسخ به سؤالات زیر است:

۱. میانگین سن ایدئال ازدواج دختران و پسران ایرانی طی دو دهه اخیر چه تحولاتی داشته است؟
۲. نقش عوامل (سن، جنس، وضع تأهل، میزان تحصیلات، وضعیت شغلی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی) بر سن ایدئال ازدواج دختران و پسران طی دو دهه اخیر چگونه است؟
۳. الزامات سیاستی پیشنهادی متناسب با یافته‌های تحقیق کدام‌اند؟

۲. پیشینه پژوهش

تغییرات در زمان اولین ازدواج اثرات مهمی روی گذارهای چرخه زندگی فردی و ترجیحات زندگی خانوادگی (ازجمله فرزندآوری، والدینی، پیشرفت تحصیلی و مشارکت نیروی کار) دارد (بیلاری^۱، ۲۰۰۵؛ هالند و دی‌والک^۲، ۲۰۱۳) و نشان‌دهنده تحولات ساختاری گسترده‌ای مانند فرصت‌های جدید تحصیلی و شغلی یا تغییرات در بازارهای ازدواج است (ساسلر^۳، ۱۹۹۷). اغلب سه توضیح - دو توضیح اقتصادی و یک توضیح ایدئولوژیک - در مورد علل رکود ازدواج مطرح می‌شوند. یک توضیح اقتصادی، کاهش ازدواج را به افزایش استقلال اقتصادی زنان نسبت می‌دهد. براساس توضیح اقتصادی دوم، تضعیف موقعیت مردان جوان در بازار کار باعث کاهش ازدواج شده است (لستهاگه^۴، ۱۹۹۸؛ بیلاری و دیگران، ۲۰۰۶؛ اوپنهاایمر^۵، ۱۹۸۸). توضیح سومی که معمولاً برای تغییرات در ازدواج مطرح می‌شود، تغییرات ایدئولوژیک در حوزه‌های

-
1. Billari
 2. Holland & De Valk
 3. Sassler
 4. Lesthaeghe
 5. Oppenheimer

اخلاقی، مذهبی و سیاسی است که لسته‌ها و وندکا^۱ (۱۹۸۶) آن را بخشی از یک مجموعه وسیع‌تر از تغییرات می‌دانند که به‌عنوان دومین گذار جمعیتی شناخته می‌شود. لسته‌ها و سورکین^۲ (۱۹۸۸) استدلال می‌کنند که سازوکار اصلی تغییر نگرش‌ها، پویایی جمعیت‌شناختی جانشینی نسل‌ها است؛ یعنی وقتی یک نسل قدیمی‌تر از بین می‌رود، با یک نسل جدید جایگزین می‌شود که ارزش‌های متفاوتی دارد و منعکس‌کننده تجربه تاریخی منحصربه‌فرد خود است و باید انتظار رفتارهای متفاوت تری را در عرصه زندگی زناشویی از نسل جدید نسبت به نسل‌های قبلی داشت.

«ویو»^۳ (۲۰۱۷) در تحقیق خود نشان داد که تبادلات اجتماعی- فرهنگی ویتنام با کشورهای خارجی در دهه‌های اخیر بر افکار، سبک زندگی و انتظارات زناشویی جوانان به‌سرعت تأثیر گذاشته و منجر به تضعیف تقدس نهاد ازدواج و دوام آن در نتیجه سنت زدایی یا مدرن‌سازی ازدواج، افزایش پذیرش زندگی مشترک بدون ازدواج، طلاق، روابط جنسی قبل از ازدواج و داشتن فرزند خارج از ازدواج و همچنین افزایش تعداد افراد مجرد شده است (فوونگ^۴، ۲۰۰۷؛ ویو، ۲۰۱۷: ۱). مصاحبه با افراد مجرد جوان نشان می‌دهد که آن‌ها نسبت به نسل‌های قدیمی‌تر، جایگزین‌های ازدواج مانند زندگی مشترک بدون ازدواج، رابطه جنسی قبل از ازدواج و مجرد ماندن را بیشتر می‌پذیرند (هوآ و لیامپوتونگ^۵، ۲۰۰۷: ۶۸؛ فوونگ، ۲۰۰۷؛ ویلیامز^۶، ۲۰۰۹).

مطالعات تجربی اغلب بی‌ثباتی در شغل مردان جوان را منجر به تأخیر در ازدواج می‌دانند (کالمین^۷، ۲۰۱۱؛ بکودی^۸، ۲۰۱۲). لی^۹ و همکاران (۲۰۲۰) نشان دادند زنان دارای تحصیلات عالی در مقایسه با زنان دارای مدرک دبیرستان، ازدواج را به تأخیر می‌اندازند. مردان دارای تحصیلات عالی زودتر از مردان دارای تحصیلات دبیرستانی یا کم‌تر، به‌ویژه مردان ۳۵ تا ۳۹ ساله، ازدواج می‌کنند. همچنین مردانی که در صنایع باثبات و پردرآمد کار می‌کردند، زودتر ازدواج می‌کنند. با افزایش تحصیلات، فارغ‌التحصیلان جوان دانشگاهی با کمبود مشاغل که نیاز به سطح تحصیلات آن‌ها

1. van de Kaa

2. Surkyn

3. Vu

4. Phuong

5. Hoa & Liamputtong

6. Williams

7. Kalmijn

8. Bukodi

9. Lee

دارد، مواجه می‌شوند و همین امر باعث شده تا بسیاری از آن‌ها موقعیت‌های پایین‌تر از ایدئال را بپذیرند (چو و ردرفورد^۱، ۲۰۰۹). این کمبود فرصت‌ها منجر به ازدواج‌های دیر هنگام و کاهش نرخ باروری می‌شود.

مک‌دونالد^۲ (۲۰۰۸) اظهار می‌کند که شرایط رقابتی و ناپایدار بازار کار، جوانان را تشویق می‌کند به جای تعهدات بلندمدت مانند ازدواج و فرزندآوری، روی سرمایه انسانی خود سرمایه‌گذاری کنند.

جونز^۳ (۲۰۱۹) موارد زیر را به‌عنوان عوامل اصلی تأخیر در سن ازدواج در کشورهای شرق آسیا از جمله ژاپن، کره جنوبی، سنگاپور، تایوان و هنگ کنگ فهرست می‌کند: عدم قطعیت‌های بازار کار، افزایش هزینه‌ها و کمبودهای مسکن، هزینه‌های بالای مالی فرزندآوری، تحصیلات، مشکلات زنان در ایجاد تعادل بین کار و مسئولیت‌های خانه‌داری و محیط‌های کاری که برای خانواده‌ها نامناسب هستند (لی و همکاران، ۲۰۲۰: ۴).

ماهاراج و شانگاز^۴ (۲۰۲۰) در آفریقای جنوبی نشان دادند زنانی که تحصیلات عالی دارند، برای تثبیت موقعیت مالی خود، کسب استقلال، ایجاد شغل و افزایش دارایی‌ها و همچنین بهبود استانداردهای زندگی خانواده‌هایشان، سن ازدواج بالاتری را انتخاب می‌کنند. زنان بسیار مشتاق هستند و می‌خواهند با همسرانی ازدواج کنند که ویژگی‌هایی مشابه آن‌ها داشته باشند.

در رابطه با تشکیل خانواده نیز انتظارات هنجاری در رابطه با ازدواج در پیش‌بینی رفتارهای ازدواجی مؤثر خواهد بود (مک‌گینس^۵، ۲۰۰۳)؛ بنابراین با توجه به اهمیت این موضوع محققان شروع به بررسی علمی ترجیح زمانی برای ازدواج (یا برنامه‌ریزی برای ازدواج) که هنوز هم بسیار نادیده گرفته می‌شود کرده‌اند (کامپرنول و آکسین^۶، ۲۰۱۹). ترجیح زمانی به‌طور کلی به‌عنوان «هنجارهای سنی» مفهوم‌سازی می‌شود که نشان‌دهنده انتظارات در مورد سن مناسب ازدواج است (لیفبروری و بیلاری^۷، ۲۰۱۰). تحقیقات نشان می‌دهند که آموزش‌های همگانی بر هنجار سنی ازدواج اثر می‌گذارند

1. Choe & Retherford
2. McDonald
3. Jones
4. Maharaj & Shangase
5. McGinnis
6. Compennolle & Axinn
7. Liefbroer & Billari

(آکسین و باربر^۱، ۲۰۰۱). تحصیلات یکی از عوامل تعیین‌کننده مهم در ترجیح زمانی ازدواج است. جوانان نپالی با تحصیلات بالاتر، سنین بالاتری را برای ازدواج ترجیح می‌دهند و این اثر تأخیری در زنان بیشتر از مردان است. هرسال تحصیل، سن ایدئال ازدواج زنان را ۰/۲ سال و سن ایدئال مردان را ۰/۱۴ سال به تأخیر می‌اندازد (کامپرنول و آکسین، ۲۰۱۹؛ دیو^۲، ۲۰۲۴: ۲۸۱). تحقیقی در کره نشان می‌دهد که اکثر افراد نگرش مثبتی به ازدواج دارند، اما نسبت جوانانی که نگرش مثبت به ازدواج دارند در سال‌های اخیر کاهش یافته است. هر چه سن پایین‌تر است، سهم آنهایی که نگرش مثبتی دارند کم‌تر شده و کاهش سالانه ازدواج در آن‌ها بیشتر است. در میان جوانان در سن ازدواج کره، دلایل اقتصادی مانند بودجه مورد نیاز برای ازدواج، دلیل اصلی ازدواج نکردن آن‌ها است (شین^۳، ۲۰۲۳: ۳۲).

در ایران نیز تحقیقات مختلفی به دنبال تبیین دلایل تأخیر در ازدواج جوانان هستند. قربانی و ترابی (۱۴۰۰) نشان دادند میانگین سن مناسب ازدواج دختران و پسران طی دو مقطع ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۴ به اندازه یک سال افزایش داشته است. تحصیلات متغیری کلیدی در هر دو مقطع مورد مطالعه بوده است، اما در سال ۱۳۹۴ وضع شغلی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی نیز بر سن ازدواج اثرگذار بوده‌اند. میانگین سن ازدواج در زنان، افراد بی‌همسر در اثر فوت، افراد شاغل، افراد خانه‌دار، افراد ساکن در محلات با سطح رفاه متوسط، افراد کرد بیشتر از سایر زیر جمعیت‌ها بوده و متغیرهای وضع تأهل، جنسیت و محل سکونت اثر معناداری بر نگرش به ازدواج داشته‌اند (سپهرآرا و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۳-۸۳). پایگاه اقتصادی-اجتماعی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده هاست که اثر منفی بر نگرش به ازدواج دارد (رازقی و همکاران، ۱۳۹۶؛ قربانی و ترابی، ۱۴۰۰). افزایش سطح تحصیلات یکی از مهم‌ترین عوامل افزایش سن ازدواج در میان جوانان است (عباسی شوازی و رشوند، ۱۳۹۶؛ قربانی و ترابی، ۱۴۰۰). تقریباً ۴۹/۶ درصد از دختران ۱۸ تا ۲۹ سال در شهر یزد رغبت زیادی به ازدواج دارند، اما به دلایل ساختاری مختلفی از جمله وضعیت اقتصادی جامعه هنوز ازدواج نکرده‌اند (مارزی و همکاران، ۱۴۰۳: ۹۳). در بررسی عوامل ساختاری اثرگذار بر سن ازدواج در میان استان‌های مختلف کشور عواملی مثل بیکاری، تورم، رشد مخارج خانواده، سطح درآمد در استان‌ها و تحصیلات از عوامل مهم اثرگذار هستند (التجائی و همکاران، ۱۳۹۵).

1. Axinn & Barber

2. Du

3. Shin

ترابی و شمس (۱۴۰۰) در مقاله خود با بررسی ۳۰ تحقیق در رابطه با عوامل مؤثر بر تأخیر ازدواج، ۱۰ دسته از عوامل شامل عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، محل سکونت، نژاد، عوامل جمعیتی، سبک زندگی، عوامل روانی، پیشینه خانوادگی، مذهب و قومیت را شناسایی کرده‌اند و فراوان‌ترین عوامل تعیین‌کننده تأخیر در ازدواج را افزایش تحصیلات و عوامل اقتصادی معرفی کرده‌اند.

حسینی و همکاران (۱۳۹۸) الگوی جغرافیایی و فرهنگی خاصی را در تأخیر ازدواج دختران در ایران نشان داده‌اند. تجربه تأخیر در ازدواج دختران در شهرستان‌های غربی کشور بیشتر از سایر مناطق ایران است. تحلیل نتایج چندمتغیره نشان داده که نسبت تجرد مردان، عدم تعادل در بازار ازدواج، میزان بیکاری مردان، استقلال زنان و درجه توسعه‌یافتگی شهرستان‌ها به ترتیب بیشترین تأثیر را در تبیین تأخیر در ازدواج دختران دارند.

در پیشینه تحقیق به مطالعات مختلفی اشاره شد که هرکدام از نقطه نظری وضعیت تأخیر در سن ازدواج جوانان را در کشورهای مختلف مورد رصد و ارزیابی قرار داده‌اند. اغلب تحقیقات در این حوزه به بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر ازدواج جوانان در یک مقطع زمانی خاص اشاره دارند و اغلب نگاه رصدی به تحولات نگرشی در حوزه ازدواج که می‌تواند در پیش‌بینی تحولات آینده ازدواج مؤثر باشد، کمتر صورت می‌گیرند. این تحقیق با نگاهی به تحولات نگرشی دو دهه در شاخص سن ایدئال ازدواج دختران و پسران به دنبال تبیین سهم عوامل اثرگذار و مقایسه آن‌ها در سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۳ و ۱۴۰۲ است.

۳. چهارچوب نظری پژوهش

الگوهای ازدواج را می‌توان بر طبق تئوری‌های مختلفی تبیین و مورد بررسی قرار داد. نظریه تعامل‌گرایی نمادین (بلومر^۱، ۱۹۶۹)، نظریه تعامل نمادین با تمرکز بر معناسازی ذهنی و نقش روابط اجتماعی در این فرایند نشان می‌دهد که در مورد ازدواج هر فرد از طریق تعامل با خانواده، دوستان و فرهنگ جامعه خود، انگاره‌های ذهنی خود را نسبت به نهاد ازدواج ایجاد می‌کند. این نظریه معتقد است با درک ابعاد معنایی ازدواج می‌توان به درک رفتارهای فردی، رابطه‌ای و زناشویی در فرهنگی که به ازدواج به‌عنوان یک نهاد ارزشمند اهمیت می‌دهد، پرداخت. این تئوری نشان می‌دهد که الگوهای

1. Blumer

ازدواج هر فرد تا حدی محصول تفاسیر فرهنگی جامعه است. هر فرهنگی باورها و برداشت‌های هنجار شده‌ای در مورد نهاد ازدواج دارد، اما افراد در پذیرش یا پایبندی به این هنجارها متفاوت خواهند بود (هال^۱، ۲۰۰۶)، بنابراین راهی برای ایجاد تعادل بین هنجارهای فرهنگی تثبیت شده و تنوع‌طلبی‌های فردی باید فراهم شود.

«کارول»^۲ و همکارانش (۲۰۰۹) با ارائه نظریه افق ازدواج نشان دادند که هر فرد جوان یک افق ازدواجی دارد که به‌عنوان مجموعه‌ای از باورها در مورد زمان‌بندی و زمینه ازدواج آینده‌اش مفهوم‌سازی می‌شود. این افق شامل سه بُعد است: زمان‌بندی مورد انتظار ازدواج، اهمیت کلی که برای ازدواج قائل هستند و معیارهای فرد برای آمادگی ازدواج که این ابعاد نگرش‌های زناشویی را با طیف گسترده‌ای از نگرش‌ها و رفتارهای فردی مرتبط می‌سازند. این نظریه مبنایی است برای بسیاری از تحقیقات نوظهور در حوزه ازدواج که در حال حاضر انجام می‌شوند (ویلوبی^۳، ۲۰۱۰؛ ویلوبی و دیگران، ۲۰۱۳).

چهارچوب تحلیلی دیگر نظریه دیکسون^۴ (۱۹۷۱) است که در بررسی و توضیح رونق و رکود ازدواج به سه عامل در دسترس بودن همسر، امکان‌پذیری ازدواج و مطلوبیت ازدواج اشاره می‌کند. در دسترس بودن همسر توسط نسبت‌های جنسیتی افراد در سن ازدواج تعیین می‌شود. امکان‌پذیری توسط انتظارات مربوط به استقلال مالی و مسکونی زوج تازه ازدواج کرده و در دسترس بودن منابع برای برآورده کردن آن تعهدات تعیین می‌شود. مطلوبیت ازدواج، یعنی قدرت انگیزه ازدواج، توسط در دسترس بودن جایگزین‌هایی برای ازدواج و میزان پاداش‌دهی این جایگزین‌ها تعیین می‌شود.

فرضیه بی‌ثباتی اقتصادی که توسط اوپنهاایمر (۱۹۸۸) مطرح شده برای توضیح رکود ازدواج مفید است و نشان می‌دهد که کاهش موقعیت مردان جوان در بازارکار دلیل رکود ازدواج بوده است. او توضیح می‌دهد که مانع اصلی برای ایجاد یک تعهد بلندمدت، ماهیت نامشخص آینده است و منبع اصلی این عدم قطعیت در زمان گذار به یک حرفه کاری پایدار نهفته است و نقش اصلی رکود در ازدواج‌ها را به دستمزدهای پایین و بیکاری نسبت داده است (اسکیلچنز^۵، ۲۰۱۷: ۶۸). نظریه اجتناب از خطر

1. Hall

2. Carroll

3. Willoughby

4. Dixon

5. Schellekens

فیوری^۱ و همکاران (۲۰۱۳) نیز در همین راستا است. این نظریه از نظریه انتخاب عقلانی و اقتصاد جدید خانوار ریشه گرفته است و معتقد است که انتخاب های افراد در زندگی به مزایا و هزینه‌های آن انتخاب برمی‌گردد. بی اطمینانی به شرایط موجود و تغییر شرایط آینده در فرایند تصمیم‌گیری های زندگی اثرگذار است؛ چراکه افراد درک ضعیفی از فرصت‌ها و هزینه‌های مرتبط با انتخاب های خود برای آینده دارند و نمی‌توانند با قطعیت منافع پیش روی حاصل از آن انتخاب را پیش‌بینی کنند؛ بنابراین زمانی که افراد درک مبهمی از آینده اقتصادی خود داشته باشند ممکن است طوری عمل کنند که از خطر دوری کنند. از این‌رو، افراد وضعیت ناامنی اقتصادی (درآمد کم، هزینه‌های بالای زندگی، ناامنی های شغلی) و سرمایه‌گذاری روی این امنیت اقتصادی (تحصیلات، داشتن شغل، ساعات طولانی کار) را دائما در ذهن مورد ارزیابی قرار می‌دهند (سوبوتکا^۲ و دیگران، ۲۰۱۰) و از ریسک و خطر قبول مسئولیت های بلندمدتی مثل ازدواج دوری می‌کنند یا آن را به تأخیر می‌اندازند.

مک دونالد (۲۰۰۶) نیز این تئوری را توسعه داده و جهانی‌شدن و افزایش تحصیلات را عامل بالارفتن توقعات جوانان می‌داند. رقابتی شدن بازار کار اثراتی روی درآمدها و ثبات شغلی افراد گذاشته و در این شرایط ریسک ها افزایش می‌یابند و جوانان تمایل دارند تا از این مخاطرات دوری کنند؛ بنابراین راه‌هایی را دنبال می‌کنند که با مخاطرات کمتری بتوانند زندگی کنند و در برابر این مخاطرات به ارتقای سرمایه انسانی یعنی افزایش سطح تحصیلات و مهارت‌آموزی شغلی می‌پردازند که همین امر منجر به صرف زمان بیشتری برای کسب فرصت‌های زندگی شده و ازدواج آنان را با تأخیر مواجه می‌کند.

نظریه انتقال دوم جمعیتی، توضیحات اقتصادی را در تأخیر ازدواج کافی نمی‌داند و به تغییرات ایده‌ای اشاره می‌کند که ماحصل رشد اقتصادی هستند. افزایش سریع درآمد، آرمان‌های فردی و فردگرایی را تقویت کرده و به افراد اجازه می‌دهد تا در دستیابی به اهداف خود مستقل تر شوند و در نهایت منجر به خودمحوری و بیزاری بیشتر افراد از تعهدات بلندمدتی مثل ازدواج شده و تأخیر در ازدواج را در میان جوانان رقم می‌زند (لسته‌ها، ۲۰۱۴).

براساس چهارچوب های نظری مورد مطالعه و پیشینه تحقیقات بررسی شده، تبیین کننده های زمان ایدئال ازدواج مجموعه ای از عوامل ساختاری، ارزشی و نگرشی

1. Fiori
2. Sobotka

است که این تحقیق به دنبال تبیین عوامل ساختاری بر تأخیر ازدواج جوانان و مقایسه سهم اثرگذاری این عوامل در سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ است. این عوامل ساختاری طبق نظریه دیکسون، منابع در دسترسی هستند که به برآوردن تعهدات حاصل از ازدواج کمک می‌کنند؛ مانند داشتن استقلال مالی و مسکن، در نظریه بی‌ثباتی اقتصادی اوپنهاایمر وضعیت شغلی جوانان در بازار کار و در نظریه اجتناب از خطر فیوری میزان درآمد، هزینه‌های زندگی، وضعیت شغلی و سرمایه‌های اقتصادی مانند تحصیلات هستند؛ بنابراین در این تحقیق با استفاده از نظریه دیکسون، نظریه بی‌ثباتی اقتصادی اوپنهاایمر و نظریه اجتناب از خطر فیوری به تبیین عوامل مؤثر بر سن ازدواج جوانان خواهیم پرداخت.

۴. روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر پژوهشی توصیفی-تحلیلی از نوع تحلیل ثانویه و روش پیمایش است. تحلیل ثانویه به معنای استفاده از روش آماری جدید برای بررسی مجدد داده‌های گردآوری شده است که «تفسیر، نتیجه‌گیری یا شناختی افزون بر گزارش اول یا متفاوت از آن ارائه می‌دهد» (بیکر، ۱۳۸۶: ۳۰۷). از نظر زمانی، از نوع مطالعات مقطعی بوده و سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق از جهت ماهیت داده‌ها و با توجه به دامنه و قلمرو موضوع و اهداف، جزء تحقیقات کمی است و با هدف تعمیم‌پذیری صورت گرفته است. جامعه آماری تحقیق حاضر افراد بالای ۱۵ سال خانوارهای شهری و روستایی ساکن در استان‌های کشور است. در پیمایش ملی تحولات فرهنگی ایرانیان در سال ۱۳۸۳ افراد بالای ۱۵ سال خانوارهای معمولی ساکن در کشور در زمان اجرای طرح، واحد آماری در نظر گرفته شده است. همه مناطق شهری و روستایی کشور به چهار زیرگروه تقسیم شده‌اند: زیرگروه اول مجموعه شهرهای مراکز استان در ۳۰ استان کشور، زیرگروه دوم مجموعه نقاط روستایی شهرستان‌های شامل مراکز استان که ۳۰ شهرستان را در برمی‌گیرد. زیرگروه سوم مجموعه سایر شهرهای کشور و زیرگروه چهارم مجموعه نقاط روستایی سایر شهرستان‌های کشور که برای دو زیرگروه آخر ۳۰ خوشه شهر و ۳۰ خوشه شهرستان به‌عنوان نمونه انتخاب شده است (گودرزی، ۱۳۸۶: ۲۱). حجم نمونه در کل کشور برابر با ۸۶۰۸ نفر است. در موج سوم پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان در سال ۱۳۹۴ هر یک از افراد بالای ۱۵ سال خانوارهای شهری و روستایی ساکن در

استان، در زمان اجرای طرح، واحد آماری در نظر گرفته شده است. از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای در هر استان استفاده شده است. در هر استان، علاوه بر مرکز استان، یک شهر غیرمرکز استان و نیز برای هر شهر منتخب، حداقل دو روستای تابعه آن شهر در نمونه قرار گرفته است. شیوه نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک است. حجم نمونه در کل کشور در سال ۱۳۹۴ برابر با ۱۴۹۰۶ نفر است (گزارش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، ۱۳۹۵). در موج چهارم پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان در سال ۱۴۰۲ نیز جامعه آماری افراد بالای ۱۵ سال خانوارهای شهری و روستایی ساکن در ۳۱ استان کشور در زمان اجرای طرح مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند. حجم کل نمونه در کل کشور برابر با ۱۵۸۷۸ نفر است. هدف به دست آوردن برآورد استانی است و برای دستیابی به این هدف از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای در هر استان استفاده شده است. در هر استان علاوه بر مرکز استان دو شهر غیرمرکز استان و نیز برای هر شهر منتخب حداقل دو روستای تابعه در نمونه قرار گرفته و پس از به دست آمدن حجم نمونه در هر استان این تعداد متناسب با جمعیت به شهرها و روستاها تخصیص داده شده است (گزارش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، ۱۴۰۲: ۲۳-۲۵).

متغیر وابسته در تحقیق حاضر سن مناسب ازدواج است که برای عملیاتی شدن آن از سؤال «به نظر شما سن مناسب ازدواج برای دختران و پسران چند سال است؟» استفاده شده است. پاسخ به سؤال سن مناسب ازدواج به صورت عدد کمی است. متغیرهای مستقل در این تحقیق شامل متغیرهای اقتصادی-اجتماعی (سطح تحصیلات، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و وضعیت شغلی) و جمعیتی (سن، جنس، وضعیت تأهل) است. برای ساخت متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی نیز از چهار متغیر (میزان درآمد، نوع مسکن، تحصیلات سرپرست خانوار و شغل سرپرست خانوار) استفاده شده است. تحلیل داده‌ها به شیوه توصیفی-تحلیلی صورت می‌گیرد. در قسمت توصیفی از جداول تک‌بعدی و چندبعدی و شاخص‌های پراکندگی و مرکزی به تناسب مقیاس متغیرها استفاده می‌شود. در قسمت تحلیلی از تحلیل‌های دو متغیره برای آزمون فرضیات تحقیق و از تحلیل‌های چندمتغیره برای نحوه اثرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته بهره‌مند خواهیم شد. در این راستا نرم‌افزار بسته آماری برای علوم اجتماعی (SPSS) به کار برده می‌شود.

۵. یافته‌های پژوهش

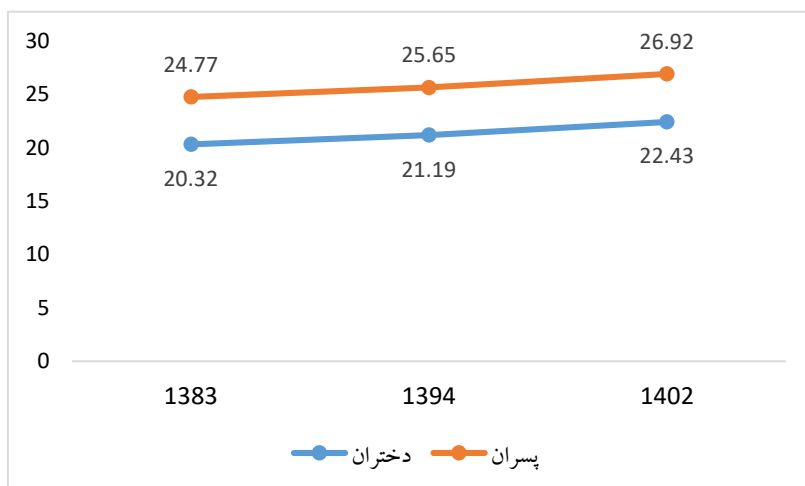
طبق جدول شماره یک طی تقریباً سه دهه گذشته متناسب با نسبت‌های سنی جمعیتی در کل کشور از گروه سنی جوانان کاسته شده و بر گروه سنی میانسالان افزوده شده است. در مقطع ۱۳۸۳ تقریباً نیمی از پاسخ‌گویان را گروه سنی جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله تشکیل می‌دهند و بیشتر پاسخ‌گویان طی دو مقطع ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ در گروه سنی ۳۰ تا ۴۹ سال قرار داشته‌اند. تقریباً در هر سه مقطع مورد مطالعه نیمی از پاسخ‌گویان را مردان و نیمی را زنان تشکیل داده‌اند.

جدول ۱: توزیع وضعیت جمعیتی، اقتصادی و اجتماعی پاسخ‌گویان طی سه مقطع ۱۳۸۳،

۱۳۹۴ و ۱۴۰۲

متغیر	طبقات	سال ۱۳۸۳	سال ۱۳۹۴	سال ۱۴۰۲
		درصد	درصد	درصد
سن	۱۵ تا ۲۹ سال	۴۹/۵	۳۴/۶	۳۴/۸
	۳۰ تا ۴۹ سال	۳۶/۵	۴۱/۶	۴۵/۵
	بالای ۵۰ سال	۱۴/۰	۲۳/۸	۱۹/۷
جنسیت	زن	۵۰/۱	۵۰/۸	۴۹/۸
	مرد	۴۹/۹	۴۹/۲	۵۰/۲
وضع تأهل	مجرد	۳۳/۹	۲۶/۹	۳۷/۸
	متأهل	۶۵/۸	۷۳/۱	۶۲/۲
وضع سواد و تحصیلات	بی‌سواد	۱۵/۹	۸/۰	۲/۷
	ابتدایی	۲۱/۵	۱۸/۳	۱۰/۸
	متوسطه	۲۷/۶	۲۰/۵	۲۵/۴
	دیپلم	۲۳/۵	۲۵/۷	۳۰/۱
	عالی	۱۱/۵	۲۷/۵	۳۰/۸
وضع شغلی	شاغل	۳۵/۰	۳۴/۷	۴۴/۳
	غیرشاغل	۶۵/۰	۶۵/۳	۵۵/۷
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	پایین	۲۸/۱	۲۸/۲	۲۷/۹
	متوسط	۶۱/۶	۵۹/۱	۶۷/۴
	بالا	۱۰/۳	۷/۷	۴/۷
کل		۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

وضع تأهل در سال ۱۳۸۳ در حدود ۶۵ درصد، در سال ۱۳۹۴ تقریباً ۷۳ درصد و سال ۱۴۰۲ تقریباً ۶۲ درصد جمعیت متأهل هستند. طی سه دهه گذشته از تعداد بی‌سوادان کاسته شده و در دوره متوسطه در هر سه مقطع مورد مطالعه تقریباً وضعیت پاسخ‌گویان مشابه است؛ اما طی این سال‌ها همان‌طور که در روند وضعیت تحصیلی کل کشور شاهد هستیم بر افراد با تحصیلات عالی دانشگاهی افزوده شده است. وضعیت شغلی پاسخ‌گویان نشان می‌دهد که طی این سال‌ها از غیرشاغلان کاسته شده و بر شاغلان افزوده شده است و اغلب پاسخ‌گویان در هر سه مقطع مورد مطالعه به‌طور میانگین تقریباً ۶۸ درصد دارای پایگاه اقتصادی-اجتماعی متوسط هستند. در پاسخ به سؤال اول که میانگین سن ایدئال ازدواج دختران و پسران طی دو دهه گذشته چگونه است، یافته‌ها در نمودار یک و جدول (۲)، تحولات را نشان می‌دهند.

نمودار ۱: روند تحولات نگرش پاسخ‌گویان به سن مناسب ازدواج دختران و پسران طی سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲

نمودار (۱)، تحولات نگرش به سن مناسب ازدواج را طی سه دهه گذشته نشان می‌دهد. نگرش به سن مناسب ازدواج دختران و پسران روند کند و افزایشی داشته به‌طوری‌که طی سه مقطع مورد مطالعه شاهد افزایش یک سال در هر دهه در سن مناسب ازدواج دختران و پسران بوده‌ایم و طی ۲۰ سال گذشته تقریباً دو سال بر میانگین سن مناسب دختران و پسران افزوده شده است.

در تحلیل فرضیات و روابط دو متغیره جدول شماره دو و سه نشان می‌دهند که طی دو دهه گذشته نگرش به سن مناسب ازدواج پسران و دختران در دو جنس روندی افزایشی داشته و این نگاه افزایشی به سن ازدواج دختران و پسران طی سال های ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۲ بیشتر بوده و تقریباً افزایش دوساله‌ای را در سن مناسب ازدواج شاهدیم. از سال ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۲ تقریباً طی این ۲۰ سال، سن مناسب ازدواج پسران تقریباً دو سال افزایش و سن مناسب ازدواج دختران از نظر دو جنس تقریباً سه سال افزایش داشته است.

جدول ۲: میانگین سن مناسب ازدواج دختران براساس متغیرهای جمعیتی، اقتصادی و اجتماعی در سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲

۱۴۰۲		۱۳۹۴		۱۳۸۳		متغیر	
آزمون آماری	میانگین سن ازدواج	آزمون آماری	میانگین سن ازدواج	آزمون آماری	میانگین سن ازدواج		
T-Test = -24.029*	۲۱/۶۹	T-Test = -11.64**	۲۰/۸۶	T-Test = -9.838**	۱۹/۸۲	زن	جنسیت
	۲۳/۱۶		۲۱/۴۹		۲۰/۸۲	مرد	
F=157.42**	۲۲/۷۳	F=78.01**	۲۱/۵۱	F=19.16**	۲۰/۶	۱۵ تا ۲۹	سن
	۲۲/۶۷		۲۱/۲۵		۲۰/۱۷	۳۰ تا ۴۹	
	۲۱/۳۲		۲۰/۶۱		۱۹/۷	بالای ۵۰	
T-Test = 17.622**	۲۳/۱۲	T-Test = 17.101*	۲۱/۹۶	T-Test = 7.058**	۲۰/۸۲	مجرد	وضع تأهل
	۲۲		۲۰/۹		۲۰/۰۶	متاهل	
T-Test = -1.967*	۲۲/۳۵	T-Test = -1.755	۲۱/۱۲	T-Test = 3.483**	۲۰/۰۹	شاغل	وضع شغلی
	۲۲/۴۸		۲۱/۲۳		۲۰/۴۷	غیر شاغل	
F=226.429**	۱۹/۸۲	F=305.995**	۱۹/۵۱	F=148.253**	۱۸/۶۴	بی‌سواد	وضع تحصیلی
	۲۰/۵۲		۲۰/۱۵		۱۹/۳	ابتدایی	
	۲۲/۴۶		۲۰/۷۷		۲۰/۲۹	متوسطه	
	۲۲/۶۵		۲۱/۵۸		۲۱/۳۸	دیپلم	
	۲۳/۶۷		۲۲/۳۲		۲۲/۴۷	عالی	
F=135.522**	۲۱/۶۹	F=419.45**	۱۹/۹۹	F = 40.145**	۲۰/۳۷	پایین	پایگاه اقتصادی-اجتماعی
	۲۲/۶۵		۲۱/۶۰		۲۰/۰۸	متوسط	
	۲۳/۶۶		۲۲/۲۲		۲۱/۶۱	بالا	

در پاسخ به سؤال دوم تحقیق که «نقش عوامل مؤثر بر سن ایدئال دختران و پسران طی دو دهه چگونه است»، جداول دو سه، چهار و پنج نشان می‌دهند که در هر سه مقطع مورد مطالعه تفاوت معناداری میان جنس با سن مناسب ازدواج دختران و پسران وجود دارد. میان سن و سن مناسب ازدواج دختران و پسران نیز در هر سه مقطع رابطه معنادار و معکوسی دیده می‌شود؛ یعنی هرچه سن افزایش یافته از سن مناسب ازدواج دختران و پسران کاسته شده است؛ اما در هر مقطع افزایش یک ساله در نگرش به سن ازدواج دختران و پسران دیده می‌شود. کم‌ترین تغییر نگرش به سن مناسب ازدواج را گروه سنی ۵۰ سال به بالا داشته است.

جدول ۳: میانگین سن مناسب ازدواج پسران براساس متغیرهای جمعیتی، اقتصادی و اجتماعی در سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲

۱۴۰۲		۱۳۹۴		۱۳۸۳		متغیر	
آزمون آماری	میانگین سن ازدواج	آزمون آماری	میانگین سن ازدواج	آزمون آماری	میانگین سن ازدواج		
T-Test = -24.225**	۲۷/۷۶	T-Test = -8.161**	۲۵/۸۷	T-Test = -8.913**	۲۵/۲۳	جنسیت	زن
	۲۶/۰۹		۲۵/۴۲		۲۴/۳		مرد
F=157.42**	۲۶/۷۹	F=59.044**	۲۵/۸۲	F=8.127**	۲۴/۸۸	سن	۱۵ تا ۲۹
	۲۷/۴۹		۲۵/۸۱		۲۴/۸۲		۳۰ تا ۴۹
	۲۵/۸۴		۲۵/۱		۲۴/۲۵		بالای ۵۰
T-Test = 9.297**	۲۷/۳۴	T-Test = 11.702**	۲۶/۱۹	T-Test = 2.231*	۲۴/۹۱	وضع تأهل	مجرد
	۲۶/۶۶		۲۵/۴۴		۲۴/۶۹		متأهل
T-Test = 1.941	۲۷	T-Test = 1.051	۲۵/۶۹	T-Test = 1.084**	۲۴/۷	وضع شغلی	شاغل
	۲۶/۸۶		۲۵/۶۳		۲۴/۸۳		غیرشاغل
F=276.051**	۲۴/۰۴	F=238.78**	۲۴/۱۸	F=116.952**	۲۳/۳۶	وضع تحصیلی	بی‌سواد
	۲۵/۱۳		۲۴/۶۳		۲۳/۸		ابتدایی
	۲۶/۸۸		۲۵/۲۷		۲۴/۶۴		متوسطه
	۲۷/۲۷		۲۶/۰۳		۲۵/۸		دیپلم
F=114.205**	۲۸/۱۱	F=303.068**	۲۶/۶۴	F = 41.369**	۲۶/۷۱	پایگاه اقتصادی-اجتماعی	عالی
	۲۶/۱۶		۲۴/۵۸		۲۴/۴۹		پایین
	۲۷/۱۵		۲۶/۰۲		۲۴/۶۶		متوسط
	۲۸/۲۶		۲۶/۴۶		۲۶/۱۴		بالا

متغیر	طبقیات	۱۳۸۳-۱۳۹۴												۱۴۰۲			
		(۱) مدل		(۲) مدل		(۱) مدل		(۲) مدل		(۱) مدل		(۲) مدل		(۱) مدل		(۲) مدل	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
پایین	غیر شاغل																
	پایین	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹	۰/۷۶۴	-۰/۳۶۹
	متوسط	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵	۰/۸۸۳	-۰/۱۲۵
	بالا																
بالا	بی‌سواد	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷	۰/۱۰۹	۰/۳۹۵۷
	ابتدایی	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳۳
	متوسطه	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶	۰/۱۰۷	۰/۲۱۳۶
	دبیر	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷	۰/۲۲۱	۰/۱۱۳۷
	عالی																
مقدار ثابت		۲۳/۱۸		۲۳/۱۸		۲۳/۱۸		۲۳/۱۸		۲۳/۱۸		۲۳/۱۸		۲۳/۱۸		۲۳/۱۸	

***p-value<0/001 ,**p-value<0/01 ,*p-value<0/05

جدول (۴)، تحلیل رگرسیونی متغیرهای اثرگذار بر سن مناسب ازدواج دختران را در سه مقطع مورد مطالعه، طی دو دهه گذشته نشان می‌دهد. در هر سه مقطع دو مدل مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. مدل (۱) سهم و اثر متغیرهای اقتصادی-اجتماعی (وضع شغلی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سطح تحصیلات) را نشان می‌دهد و مدل (۲) سهم متغیرهای اقتصادی-اجتماعی را با کنترل متغیرهای جمعیتی (سن، جنس و وضع تأهل) نشان می‌دهد. یافته‌ها حاکی از آن است که در هر سه مقطع مورد مطالعه در مدل (۱)، وضع شغلی و سطح تحصیلات متغیرهای اثرگذاری بر سن مناسب ازدواج دختران هستند و اثر تفاوت معناداری بر سن مناسب ازدواج دختران خواهند داشت. سهم اثرگذاری وضع شغلی در سال ۱۳۸۳ در مقایسه با دو مقطع ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ بالاتر بوده است و تفاوت اندکی در میزان اثرگذاری وضع اشتغال در دو مقطع ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ دیده می‌شود تحصیلات در تحقیقات جامعه‌شناختی به‌عنوان متغیر اجتماعی مهمی در بررسی تحولات جمعیتی است. یافته‌های این تحقیق نیز از نقش کلیدی سطح تحصیلات در نگرش به سن مناسب ازدواج دختران در هر سه مقطع مورد مطالعه دارد. در تمامی مقاطع تفاوت معناداری میان سطوح مختلف تحصیلی نسبت به نگرش به سن مناسب ازدواج دختران دیده می‌شود و هر چه سطح تحصیلات افزایش یافته، تمایل به سن مناسب ازدواج بالاتری برای دختران گزارش شده است. متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی در دو مقطع ۱۳۸۳ و ۱۴۰۲ در مدل (۱) اثر معناداری بر سن مناسب ازدواج دختران داشته‌اند، اما در سال ۱۳۹۴ تفاوت معناداری میان پایگاه اقتصادی بالا و پایین دیده می‌شود و پاسخ‌گویان با پایگاه اقتصادی-اجتماعی پایین، سن مناسب ازدواج پایینتری را نسبت به افراد با پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالا گزارش کرده‌اند.

مدل (۱) در جدول (۴)، وضعیت اثرگذاری متغیرهای اقتصادی-اجتماعی را با کنترل متغیرهای جمعیتی نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان از آن دارند که در هر سه مقطع مورد مطالعه با کنترل متغیرهای جمعیتی همچنان متغیرهای سطح تحصیلات و وضعیت شغلی از متغیرهای اثرگذار بر سن مناسب ازدواج دختران هستند. در هر سه مقطع مورد مطالعه مردان تفاوت معناداری در نگرش به سن مناسب ازدواج دختران نسبت به زنان دارند، اما طی دو دهه اخیر این تفاوت ها کم‌تر شده است. در میان گروه‌های سنی در دو مقطع ۱۳۸۳ و ۱۳۹۴ تفاوت معناداری میان گروه سنی جوانان و میانسالان با بزرگسالان بالای ۵۰ سال دیده می‌شود؛ اما در سال ۱۴۰۲ تفاوت نگرشی میان جوانان و بزرگسالان دیده نمی‌شود، اما میان میانسالان و بزرگسالان بالای ۵۰ سال این تفاوت معنادار وجود دارد. در طی دو دهه اخیر گروه سنی میانسالان ۳۰ تا ۴۹ تمایل بیشتری به گزارش سن مناسب ازدواج بالا برای دختران داشته‌اند. میان مجردین و متاهلین طی دو دهه گذشته تفاوت در نگرش به سن مناسب ازدواج دختران معنادار بوده و همواره مجردین سن مناسب ازدواج بالاتری را نسبت به متاهلین برای دختران گزارش کرده‌اند.

جدول ۵: مدل تحلیل رگرسیونی ویژگی‌های جمعیتی، اقتصادی و اجتماعی سن ایده‌آل

ازدواج پسران در سه مقطع ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲

متغیر	طبقات	۱۳۸۳				۱۳۹۴				۱۴۰۲			
		مدل (۱)		مدل (۲)		مدل (۱)		مدل (۲)		مدل (۱)		مدل (۲)	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
جنسیت	مرد	-۱/۴۴۵***		۰/۳۳۶		-۰/۷۵۰***		-۰/۴۷۲				-۲/۱۳۶***	۰/۱۱۸
	زن												
سن	۱۵ تا ۲۹	-۰/۹۳۵***		۰/۳۹۳		-۰/۸۲۳***		۰/۴۳۹				-۰/۷۱۹***	۰/۴۸۷
	۳۰ تا ۴۹	-۰/۴۳۶*		۰/۶۴۷		-۰/۱۷۹*		۰/۸۳۶				۰/۴۴۱***	۱/۵۵۵
	۵۰ +												
	مجرد	۰/۴۰۰		۱/۴۹۱		۰/۷۷۹***		۲/۱۷۴				۱/۲۳۴***	۳/۴۳۴
وضع	متاهل												
	متاهل												
وضع شغلی	شاغل	۰/۷۷۹***	۰/۲۴۱	۰/۷۸۶	۰/۳۱۴***	۰/۷۳۱	۰/۲۲۹*	۱/۲۵۷	۰/۲۰۰**	۰/۸۱۸	۰/۷۰۴***	۲/۰۲۲	
	غیرشاغل												
پایگاه	پایین	-۰/۸۵۱***	۰/۴۲۷	۰/۴۹۱	-۰/۷۱۱*	-۰/۷۰۶	-۰/۳۸۴***	-۲/۳۵۱***	-۰/۲۴۰***	۰/۷۷۹	-۰/۶۲۳**	-۰/۵۲۶	
	متوسط	-۰/۲۷۳	۰/۷۶۱	۰/۷۴۶	-۰/۲۹۳	۱/۰۰۲	-۰/۰۷۴	۰/۹۲۹	-۰/۰۲۵۸	۰/۷۷۳	-۰/۴۲۰*	۰/۶۵۷	
	بالا												
وضع تحصیلی	بی‌سواد	-۳/۲۶۰***	۰/۰۳۸	-۳/۵۷۳***	۰/۰۲۸	-۲/۳۱۶***	۰/۰۹۹	-۲/۳۵۱***	-۰/۰۹۵	-۲/۱۷۰***	-۰/۰۱۵	-۳/۸۲۶***	-۰/۰۲۲
	ابتدایی	-۲/۷۷۷***	۰/۰۶۲	-۲/۸۷۳***	۰/۰۵۷	-۱/۹۰۰***	۰/۱۵۰	-۱/۸۳۴***	-۰/۱۶۰	-۳/۰۵۴***	۰/۰۲۷	-۲/۸۶۸***	-۰/۰۵۷

متغیر	طبقات	۱۳۸۳				۱۳۹۴				۱۴۰۲			
		مدل (۱)		مدل (۲)		مدل (۱)		مدل (۲)		مدل (۱)		مدل (۲)	
		Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B
متوسطه		-۱/۸۰۶ ***	۰/۱۶۴	-۱/۶۳۰ ***	۰/۱۹۸	-۱/۲۲۲ ***	۰/۲۶۴	-۱/۲۲۷ ***	۰/۲۹۳	-۲/۱۰۴ ***	۰/۱۲۲	-۱/۶۶۲ ***	۰/۱۹۰
		-۰/۶۷۸ ***	۰/۵۰۸	-۰/۵۷۸ ***	۰/۵۶۱	-۰/۶۶۵ ***	۰/۵۱۴	-۰/۵۸۳ ***	۰/۵۵۸	-۰/۸۸۸ ***	۰/۴۱۲	-۰/۷۴۰ ***	۰/۴۷۷
عالی													
مقدار ثابت		۲۶/۵۹	۲۸/۲۹	۲۶/۹۵	۲۷/۲۰	۲۸/۵۰	۲۸/۷۹						

***p-value<0/001, **p-value<0/01, *p-value<0/05

جدل (۵)، تحلیل رگرسیونی چندمتغیره سهم و اثر متغیرهای اقتصادی-اجتماعی و جمعیتی را بر سن مناسب ازدواج پسران نشان می‌دهد. مدل (۱) در سه مقطع مورد مطالعه به اثر متغیرهای اقتصادی-اجتماعی پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد برای سن مناسب ازدواج پسران نیز متغیر وضع شغلی و سطح تحصیلات متغیرهای مهم اثرگذاری در نگرش به سن مناسب ازدواج پسران هستند. در میان متغیرها بالاخص وضع شغلی سهم و نقش مهمی را طی دو دهه اخیر بر نگرش به سن مناسب ازدواج پسران داشته است. تحصیلات پس از وضعیت شغلی دومین متغیر اثرگذار است. در هر سه مقطع مورد مطالعه شاغلین سن مناسب ازدواج پسران را بالاتر از غیرشاغلین گزارش کرده اند و این تفاوت معنادار در سال ۱۳۸۳ بیشتر مشهود است. سطح تحصیلات در مقطع ۱۳۹۴ بیشترین اثر را بر سن مناسب ازدواج پسران در مقایسه با دو مقطع ۱۳۸۳ و ۱۴۰۲ داشته است. همچنان با افزایش سطح تحصیلات تمایل به گزارش سن مناسب ازدواج بالاتر برای پسران افزایش داشته است. پایگاه اقتصادی-اجتماعی در دو مقطع ۱۳۸۳ و ۱۳۹۴ میان افراد با پایگاه بالا و پایین تفاوت معناداری بر سن مناسب ازدواج پسران داشته و این سهم و اثرگذاری در سال ۱۳۹۴ بالاتر از ۱۳۸۳ بوده است؛ اما در سال ۱۴۰۲ در مدل (۱) اثر پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر سن مناسب ازدواج پسران معنادار نیست و تفاوتی میان افراد با پایگاه بالا، متوسط و پایین دیده نمی‌شود. در مدل (۲) با کنترل متغیرهای جمعیتی همچنان وضع شغلی در سن مناسب ازدواج پسران نقش کلیدی دارد و هر چه به دهه های اخیر نزدیک‌تر می‌شویم سهم و اثر وضع شغلی برای سن مناسب ازدواج پسران بیشتر هم شده است. پایگاه اقتصادی-اجتماعی بیشترین اثر بر سن مناسب ازدواج پسران را در مقطع ۱۳۹۴ داشته است. سطح تحصیلات نیز در تمامی مقاطع مورد مطالعه اثر بالایی حتی با کنترل متغیرهای جمعیتی بر سن مناسب ازدواج پسران داشته و این اثرگذاری در سال ۱۳۹۴ بیشتر از دو مقطع دیگر بوده است. همچنان تفاوت معناداری میان دو جنس در نگرش به سن مناسب ازدواج پسران دیده می‌شود که این تفاوت طی زمان در حال کاهش

است. در میان گروه‌های سنی نیز تفاوت معناداری میان گروه‌های سنی در نگرش به سن مناسب ازدواج پسران وجود دارد. بزرگسالان بالای ۵۰ سال، سن مناسب ازدواج پسران را کمتر از گروه سنی جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال و میانسالان ۳۰ تا ۴۹ سال در هر سه مقطع داشته‌اند؛ اما طی دو دهه اخیر سهم گروه سنی ۳۰ تا ۴۹ سال در تمایل به سن مناسب ازدواج بالاتر برای پسران در مقایسه با دو گروه سنی دیگر بیشتر بوده است. در میان مجردین و متاهلین همچنان مجردین تمایل به گزارش سن مناسب ازدواج بالاتری برای پسران نسبت به متاهلین دارند و طی دهه اخیر با گذشت زمان این تمایل بیشتر هم شده است. در سال ۱۳۸۳ تفاوتی میان مجردین و متاهلین در گزارش سن مناسب ازدواج پسران دیده نمی‌شود.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

سن ازدواج سنجه مهمی در نهاد خانواده است که هر تغییری در کلان جامعه روی آن اثرگذار بوده و هر تحولی در آن کلان جامعه را نیز تحت تأثیر قرار خواهد داد. بر اثر تغییرات اقتصادی و فرهنگی که در جامعه ایرانی طی دهه‌های اخیر رخ داده است، سن ازدواج جوانان و نگرش به سن مناسب ازدواج دختران و پسران تغییر کرده است. همان‌گونه که یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد طی سه مقطع مورد مطالعه در ایران ۱۳۸۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ در هر دهه یک‌سال افزایش در نگرش به سن ازدواج دختران و پسران را شاهدیم و طی ۳۰ سال اخیر تقریباً دو سال بر سن مناسب ازدواج جوانان افزوده شده است؛ بنابراین، درک علل افزایش سن ازدواج طی این سه دهه و مقایسه سهم عوامل اثرگذار و تفاوت‌هایش برای پیش‌بینی تحولات آینده خانواده و چرخه زندگی افراد حائز اهمیت است. یافته‌ها نشان داد که وضع شغلی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی در سال ۱۳۸۳ اثر معناداری بر سن مناسب ازدواج جوانان نداشته است، اما با گذشت زمان طی دو مقطع ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ متغیرهای اقتصادی اثر معناداری یافته‌اند. هر چه به دهه‌های اخیر نزدیک می‌شویم سهم گروه‌های سنی جوان، مجردین، افراد با پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالا و تحصیلات دیپلم و بالاتر در افزایش سن مناسب ازدواج جوانان بیشتر شده است. وضع شغلی طی دو دهه اخیر اثری بر سن مناسب ازدواج دختران و پسران نداشته است و این یافته با کاهش تمایل به ازدواج به دلیل افزایش استقلال اقتصادی زنان در تحقیق (بیلاری و همکاران، ۲۰۰۶؛ اوپنهایم، ۱۹۸۸) همخوانی دارد؛ اما با مطالعات تجربی (کالمین، ۲۰۱۱؛ بکودی،

۲۰۱۲) که بی‌ثباتی شغلی را منجر به تأخیر در ازدواج می‌دانند، هم‌خوانی ندارد. همچنین یافته‌ها نشان داد که با افزایش سطح تحصیلات، سن مناسب ازدواج افزایش یافته و هر چه به دهه‌های اخیر نزدیک‌تر می‌شویم اثر افزایشی و مثبت تحصیلات بر سن ازدواج جوانان بیشتر شده است و این یافته با نتایج تحقیقات (لی و همکاران، ۲۰۲۰؛ چو و ردرفورد، ۲۰۰۹؛ ماهاراج و شانگاز، ۲۰۲۰؛ کامپرنول و آکسین، ۲۰۱۹؛ دیو، ۲۰۲۴) هم‌خوانی دارد.

یافته‌ها نشان داد که جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله و ۳۰ تا ۴۹ ساله تمایل به سن مناسب ازدواج بالاتری دارند و این یافته با تحقیقات (شین، ۲۰۲۳) هم‌خوانی دارد که نشان داد هر چه سن پایین‌تر باشد نگرش مثبت کمتری به ازدواج دیده می‌شود. رازقی و همکاران (۱۳۹۶) نشان دادند که پایگاه اقتصادی-اجتماعی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌هاست که اثر منفی بر نگرش به ازدواج دارد که نتیجه این تحقیق با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد. همچنین اثر معنادار وضع شغلی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر سن مناسب ازدواج دختران در دو مقطع ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲ با نتایج تحقیقات (مارزی و همکاران، ۱۴۰۳؛ التجائی و عزیزاده، ۱۳۹۵) هم‌خوانی دارد که وضعیت اقتصادی و بیکاری و تورم را عامل اثرگذار بر سن ازدواج می‌دانند. پاسخ‌گویان زن و مرد نیز تفاوت معناداری نسبت به نگرش به سن مناسب ازدواج دختران و پسران در هر سه مقطع مورد مطالعه داشتند؛ به‌گونه‌ای که نگرش زنان به سن مناسب ازدواج دختران در حدود یک‌سال کمتر از مردان دیده می‌شود و نگرش مردان به سن مناسب ازدواج پسران در حدود یک‌سال کمتر از زنان گزارش شده است و این یافته‌ها با نتایج تحقیق (قربانی و ترابی، ۱۴۰۰؛ سپهرآرا و همکاران، ۱۳۹۹) که جنسیت را در نگرش به سن ازدواج اثرگذار می‌دانند، هم‌خوانی دارد.

یافته‌های این تحقیق با نظریه دیکسون که امکان‌پذیری ازدواج را از طریق استقلال اقتصادی و در دسترس بودن منابع اقتصادی توضیح می‌دهد هم‌خوانی دارد. همچنین نتایج یافته‌های این تحقیق در نقش متغیرهای اقتصادی و سهم اثرگذار آن‌ها بر سن مناسب ازدواج دختران و پسران با نظریه بی‌ثباتی اقتصادی اوپنهاایمر که رکود ازدواج را به دلیل کاهش وضع شغلی مردان در بازار کار می‌داند و نظریه اجتناب از خطر فیوری و همکارانش (۲۰۱۳) که ابهام در آینده اقتصادی را عامل دوری از مخاطرات حاصل از ازدواج و تشکیل خانواده می‌دانند، قابل تبیین است. نظریه انتقال دوم جمعیتی لسته‌هاک (۲۰۱۴) که عامل رشد اقتصادی را در تغییرات ایده‌ای و نگرشی در حوزه خانواده اثرگذار دانسته و از این مسیر تأخیر در ازدواج را تبیین می‌کند،

می‌توان برای توضیح افزایش سن مناسب ازدواج جوانان در این تحقیق مورد استفاده قرار داد و نتایج این تحقیق با این چهارچوب نظری هم‌خوانی دارد. از طریق این نظریه همچنین می‌توان افزایش سطح تحصیلات را که به افزایش سن ازدواج منجر شده را به اثر تحصیلات در افزایش آرمان‌های فردگرایانه و تقویت فردگرایی نسبت داد که منجر به تأخیر ازدواج جوانان شده و با یافته‌های تحقیق حاضر نیز هم‌خوانی دارد. از این‌رو، کشف عوامل اثرگذار بر سن مناسب ازدواج جوانان در این تحقیق چندین پیامد مهم سیاستی می‌تواند داشته باشد. در ایران علی‌رغم تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های تشویقی مختلف شامل برنامه اهداف و اصول تشکیل و سیاست‌های تحکیم و تعالی خانواده (۱۳۸۴)، سیاست‌های کلی جمعیت (۱۳۹۳) و سیاست‌های کلی خانواده (۱۳۹۵) و قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (۱۴۰۰) اما همچنان شاهد کاهش تمایل به ازدواج، افزایش تأخیر در ازدواج جوانان و افزایش نگرش در سن مناسب ازدواج جوانان هستیم؛ یعنی این برنامه و قوانین تاکنون نتوانسته‌اند تغییرات قابل توجهی در شاخص‌های تشکیل خانواده ایجاد کنند و به نظر می‌رسد این سیاست‌ها به دلیل عدم هدف قرار دادن گروه‌های خاص مورد انتقاد قرار دارند؛ بنابراین، بررسی مجدد علل افزایش سن ازدواج با استفاده از داده‌های دقیق‌تر پیمایش‌های ملی می‌تواند تلاشی آموزنده و مفید باشد. از این‌رو در پاسخ به سؤال سوم تحقیق برخی الزامات سیاستی و اقدامات اجرایی جهت رفع موانع ازدواج پیشنهاد می‌شود:

❖ تحقیقات جامعه‌شناختی، تحصیلات را محتمل‌ترین پیش‌درآمد تغییرات ارزش‌ها و نگرش‌ها می‌دانند. افراد تحصیل کرده تر نگرش‌های جنسیتی برابری خواهانه‌تری دارند و حمایت کمتری از مدل خانواده نان‌آور- خانه دار می‌کنند. آموزش و پرورش نیز به دنبال ایدئولوژی‌های توسعه‌ای که منتشر می‌کند ممکن است انتظارات ازدواج جوانان را تا سنین بالاتری به تأخیر بیندازد؛ بنابراین به نظر می‌رسد ضرورت دارد تا سرفصل‌های آموزشی در حوزه تحولات فرهنگی خانواده در مدارس و دانشگاه‌ها در قالب دورس عمومی تدریس شوند.

❖ تحقیقات نشان می‌دهد که مدارس و دانشگاه‌های مختلف محیط‌ها و ساختارهای متفاوتی را برای فرهنگ عشق و ازدواج فراهم می‌کنند (استرولی، ۲۰۱۴). از آنجایی که مدارس و دانشگاه‌های تراز کشور با منابع فرهنگی بهتر کم‌تر احتمال دارد فرهنگ ازدواج و عاشقی را تشویق کنند، دانشجویان در دانشگاه‌های با کیفیت و تراز بالاتر ممکن است تجربیات عاشقانه کمتری داشته باشند و در نتیجه انتظارات عاشقانه آنان به تأخیر بیفتد؛ بنابراین به نظر می‌رسد

یکی از گروه‌های هدف که تمایل به سن بالای ازدواج دارند، فارغ التحصیلان مدارس و دانشگاه‌های تراز اول کشور باشند و باید برنامه‌های فرهنگی و تربیتی خاصی برای محصلین این مراکز در نظر داشت.

❖ از دیگر منابعی که آموزش عالی می‌تواند ارائه دهد شغل است. در دانشگاه‌های با کیفیت بالاتر ممکن است آرزوهای شغلی دانشجویان در اولویت قرار گیرد و برنامه‌های ازدواج آنان از اولویت خارج شود؛ بنابراین دانشجویان ممکن است پس از موفقیت در بازار کار، قصد ازدواج در سنین بالاتر را داشته باشند و زمان ازدواج مورد نظر خود را برای دنبال کردن مسیر شغلی خود به تأخیر می‌اندازند. درمجموع به نظر می‌رسد منابع غنی فرهنگی و شغلی از طریق برنامه‌های ارتباط دانشگاه با جامعه و صنعت بتواند از تأخیر در ازدواج جوانان جلوگیری کند.

❖ از دیگر استدلال‌های برجسته‌ای که برای توضیح تغییرات مشاهده شده در نرخ ازدواج استفاده می‌شود، می‌توان به افزایش دسترسی زنان به آموزش و متعاقباً دسترسی به بازارهای کار اشاره کرد. جامعه به‌طور مداوم در حال مدرن شدن است و زنان به‌طور فزاینده‌ای تحصیل کرده‌تر می‌شوند و با نرخ‌های بسیار بالاتری نسبت به قبل وارد بازارهای کار می‌شوند؛ بنابراین به نظر می‌رسد اجرای سیاست‌هایی که منجر به تعادل بین کار و زندگی زنان می‌شود، بسیار اثرگذارتر از سیاست‌های و مشوق‌های مالی خواهند بود.

❖ یافته‌ها افزایش تمایل به سن ازدواج بالا را طی دهه‌های اخیر نشان می‌دهد و با توجه به این‌که ایران در مسیر مدرنیزاسیون و توسعه قرار دارد، اخیراً نوعی تمایل به فرهنگ غربی به‌ویژه در میان جوانان رواج یافته است؛ بنابراین برگزاری همایش‌هایی در زمینه ترویج فرهنگ ایرانی و اسلامی به شیوه‌ای جذاب و مدرن برای جوانان؛ گرایش به سبک زندگی بیگانه را کاهش خواهد داد.

❖ کاهش آداب و رسوم دست و پاگیر مربوط به مراسم ازدواج که این آداب و رسوم هزینه اقتصادی بالایی دارند. ترویج فرهنگ ازدواج آسان و جلوگیری از هزینه‌های سنگین تشریفاتی، می‌تواند تمایل جوانان را به ازدواج رسمی و قانونی افزایش داد.

❖ عدم ازدواجی که به‌صورت غیرداوطلبانه باشد بسیار مهم هستند؛ زیرا در اینجا بسترهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دخیل هستند؛ بنابراین باید سیاست

هایی جهت مداخله در کاهش موانع ازدواج تنظیم شود. مخصوصاً در کشوری مثل ایران که فرزندآوری از مسیر ازدواج و تشکیل خانواده رقم می‌خورد.

❖ از آنجایی که در تحقیق حاضر، جوانان سن ۱۵ تا ۲۹ سال سن ازدواج بالاتری را مناسب تر می‌دانند، استفاده از برنامه‌های جذاب و باکیفیت رسانه ملی برای تشویق بیشتر جوانان به تشکیل خانواده به صورت رسمی و قانونی اثرگذار خواهد بود.

❖ علی‌رغم حمایت قوانین و برنامه‌های متفاوت از تشکیل و تداوم خانواده همچنان پژوهش‌ها از وجود بحران خانواده و ازدواج حکایت دارد؛ بنابراین بازنگری در قوانین و سیاست‌ها از طریق بررسی میزان اثربخشی قوانین و سیاست‌های موجود ضروری است.

❖ با توجه به سرشت فرهنگی و اجتماعی خانواده در ایران، رویکرد سیاستی جامعه‌محور مؤثرتر از رویکرد دولت‌محور به تأمین پایداری خانواده کمک می‌کند.

❖ سیاست‌های حوزه ازدواج و تشکیل خانواده دارای خلأ قانونی در حوزه سیاست‌های غیرمستقیم است. محتوای قوانین موجود بیشتر به سیاست‌های مستقیم توجه دارند، درحالی‌که قوانین مستقیم برای پاسخ به بحران‌های این حوزه کافی نیست و اگر هم مؤثر باشد اثرش بسیار سطحی و زودگذر است؛ زیرا سیاست‌های غیرمستقیم مثل سیاست‌های اشتغال و آموزشی به جنبه‌های دیگری از شرایط زندگی توجه دارند که در اثر بر رفتار مؤثر خواهند بود.

❖ براساس یافته‌های این تحقیق پیشنهاد می‌شود تا علل توجیهی تحولات سن ازدواج جوانان در این سه مقطع زمانی توسط پژوهش‌های دیگر مورد بررسی قرار گیرد.

❖ با توجه به این‌که تحولات ارزشی و نگرشی در دهه‌های اخیر افزایش یافته است، پیشنهاد می‌شود سهم این عوامل بر تحولات سن ازدواج جوانان مورد مطالعه قرار گیرد.

در نهایت این‌که، اگر مسئله خانواده یک مسئله اجتماعی و یک موضوع بحرانی باشد، در وهله اول باید به گونه مناسبی صورت بندی شود و مجموعه موانع آن به درستی شناسایی شوند و سپس سیاست‌ها و راهبردها اتخاذ شود. بهتر است در سیاست‌های فرهنگی به آسیب‌های فرهنگی خانواده مانند کاهش جاذبه فرهنگی ازدواج، کاهش کارکردهای خانواده و خویشاوندی در همسریابی، همسرگزینی و ازدواج و طلاق، کاهش

اقتدار والدین، فرسایش اعتماد، هم‌بستگی و سرمایه اجتماعی خانواده، تضعیف اخلاق در خانواده، تضعیف حیات عاطفی خانواده و کاهش فضای صمیمیت در خانواده، کاهش کارکردهای مشورتی، عاطفی، حمایتی، هم‌نشینی و گفتاری خانواده و کاهش سطح اعتماد زوجین پرداخت.

فهرست منابع

- اسمعیلی، نصیه؛ رازقی نصرآباد، حجه بی بی (۱۴۰۲). بررسی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر افزایش سن ازدواج با تمرکز بر الزام‌ها و بایسته‌های سیاستی. *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۱۲(۵)، ۱۰۷-۱۵۲.
- بیکر، ترز. ال (۱۳۸۶). *نحوه انجام تحقیقات اجتماعی*، ترجمه: هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
- التجایی، ابراهیم؛ عزیزاده، مینا (۱۳۹۵). بررسی عوامل اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر سن ازدواج در ایران: یک مطالعه میان‌استانی. *جامعه پژوهی فرهنگی*، ۷(۳)، ۱-۲۳.
- ترابی، فاطمه؛ عسکری ندوشن، عباس (۱۳۹۰). پویایی ساختار سنی جمعیت و تغییرات ازدواج در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۷(۱۳)، ۵-۲۳.
- رازقی نصرآباد، حجه بی بی؛ فلاح نژاد، لیلا (۱۳۹۶). تفاوت‌های نسلی ارزش ازدواج (مورد مطالعه شهر هشتگرد). *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۹(۷۵)، ۶۴-۸۴.
- سپهرآرا، مریم؛ احمدی، وکیل؛ کریمی، جلیل (۱۳۹۹). بررسی نگرش جوانان ۲۰ تا ۳۵ ساله به ازدواج در شهر کرمانشاه. *مطالعات جمعیتی*، ۶(۲)، ۶۳-۸۳.
- عباسی شوازی، محمدجلال؛ رشوند، مرجان (۱۳۹۶). سهم ارزش ازدواج بر وضعیت ازدواج زنان ۲۰-۳۴ ساله شهر تهران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۹(۲۴)، ۱۳۵-۱۶۴.
- قربانی، زهرا؛ ترابی، فاطمه (۱۴۰۰). تحولات سن مناسب ازدواج در ایران و تعیین‌کننده‌های آن بین سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۴. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۶(۳۱)، ۳۳-۵۹.
- کوششی، مجید؛ قربانی، زهرا (۱۳۹۱). مطالعه جمعیت‌شناختی تأثیر جوان همسری بر ازدواج دختران. *مطالعات زنان*، ۱۰(۲)، ۱۰۹-۱۳۴.
- سالنامه آماری کل کشور (۱۳۹۹)، سازمان ثبت احوال کشور.
- گزارش مؤسسه تحقیقات جمعیت کشور، ۱۴۰۰.
- مارزی، مینا؛ ابویی، آزاده؛ سعیدمنش، محسن؛ عاصی حداد، فاطمه (۱۴۰۳). پیش‌بینی رغبت به ازدواج براساس کیفیت زندگی و عملکرد دختران مجرد. *فصلنامه علمی فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده*، ۱۹(۶۷)، ۸۳-۱۰۱.
- محمودیان، حسین (۱۳۸۳). سن ازدواج در حال افزایش، بررسی عوامل پشتیبان. *مطالعات جامعه‌شناختی*، ۲۴، ۲۷-۵۴.

مهدوی، محمدصادق؛ کلدی، علیرضا؛ جمند، بهاره (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر بی‌رغبتی جوانان شهری به ازدواج (مورد مطالعه: شهر تهران). *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۶ (۱۹)، ۳۳-۶۰.

ترابی، فاطمه؛ شمس قهفرخی، زهرا (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر تأخیر ازدواج در ایران و جهان، *نامه/انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، سال ۱۶، شماره ۳۲، ۱۷۵-۱۴۱.

حسینی، حاتم؛ صادقی، رسول؛ رضایی، اردشیر (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر تأخیر ازدواج دختران در شهرستان‌های ایران، *نشریه توسعه محلی*، دوره ۱۱، شماره ۱، ۱۴۷-۱۷۲.

References

- Abbasi-Shavazi, M. J. and Rashvand, M. (2019), *Journal of population association of Iran*, Volume 12, Issue 24, Pages 135-169. Doi:20.1001.1.1735000.1396.12.24.5.6. [in Persian]
- Axinn, W. G., & Barber, J. S. (2001). Mass education and fertility transition. *American Sociological Review*, 66(4), 481–505.
- Baker, T. L. (2007). *How to Conduct Social Research*, translated by Houshang Naibi, Tehran: Nay Publishing House. [in Persian]
- Billari, F. C. (2005). Life course analysis: Two (complementary) cultures? Some reflections with examples from the analysis of the transition to adulthood. *Advances in Life Course Research*, 10, 261–281.
- Billari, F., Liefbroer, A. C., & Philipov, D. (2006). The postponement of childbearing in Europe: driving forces and implications, *Vienna Yearbook of Population Research*. 1–17.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Berkeley: University of California Press.
- Bukodi, E. (2012). The relationship between work history and partnership formation in cohorts of British men born in 1958 and 1970, *Population Studies*. 66(2):123–145.
- Carroll, J. S., Badger, S., Willoughby, B., Nelson, L. J., Madsen, S., & Barry, C. M. (2009). Ready or not? Criteria for marriage readiness among emerging adults. *Journal of Adolescent Research*, 24, 349-375.
- Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 848–861. doi:10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x.
- Choe, M. K., & Retherford, R. D. (2009). The contribution of education to South Korea's fertility decline to 'lowest-low' level. *Asian Population Studies*, 5(3), 267–288. <https://doi.org/10.1080/17441730903351503>.
- Compernelle, E. L., & Axinn, W. G. (2019). Mass education, international travel, and ideal ages at marriage. *Demography*, 56(6), 2083–2108.
- Dixon, Ruth B. (1971). Explaining cross-cultural variations in age at marriage and proportions never marrying, *Population Studies*. 25(2): 215–233.
- Du, S. (2024). Planning for a delay? Horizontal stratification in higher education and the intended age at marriage, *Higher education*, 88, 279-295, <https://doi.org/10.1007/s10734-023-01116-7>.
- Eltejaei, E. and azizzadeh, M. (2016). A survey on Economic and Cultural Determinants of Marriage Age in Iran: a Cross-Province Study, *Sociological cultural studies*, Volume 7, Issue 3, Winter 2017, Pages 1-18. [in Persian]
- Esmaili, N., and Razeghi Nasrabad, H. B. (2023). Investigation and ranking of the factors affecting the increase in the age of marriage, focusing on policy requirements, *A Quarterly journal of socio-cultural strategy*,

- Volume 12, Issue 5, Serial Number 50, Pages 107-152. Doi: 10.22034/scs.2023.399237.1449. [in Persian]
- Esmaeili, N. and Razeghi Nasrabad, H. B. (2025). Innovative Population Policy Tools: Simulating the Impact of Fertility Preference Changes on Total Fertility Rate Using Computational Social Science Approaches, *A Quarterly journal of socio-cultural strategy*, Volume 14, Issue 3 - Serial Number 57, Pages: 699-732. Doi: 10.22034/scs.2025.493141.1639. [in Persian]
- Fiori, F., Rinesi, F., Pinnelli, A., and S. Prati (2013), "Economic Insecurity and the Fertility Intentions of Italian Women with One Child", *Population Research and Policy Review*, 32(3): 373-413.
- Ghorbani, Z. and Torabi, F. (2022). Changes in the Ideal Age at Marriage in Iran and its Determinants between 2004 and 2015, *Journal of population association of Iran*, Volume 16, Issue 31, Pages 33-59. Doi: 10.22034/jpai.2022.136091.1161. [in Persian]
- Hall, S. S. (2006). Marital meaning: Exploring young adults' belief systems about marriage. *Journal of Family Issues*, 27, 1437-1458.
- Hoa, N. N., & Liamputtong, P. (2007). Sex, love and gender norms: Sexual life and experience of a group of young people in Ho Chi Minh City, Vietnam. *Sexual Health*, 4(1), 63-69. doi:10.1071/SH06023.
- Holland, J. A., & De Valk, H. A. (2013). Ideal ages for family formation among immigrants in Europe. *Advances in Life Course Research*, 18(4), 257-269.
- Holland, J. A., & De Valk, H. A. (2013). Ideal ages for family formation among immigrants in Europe. *Advances in Life Course Research*, 18(4), 257-269.
- Hosseini, H. and Sadeghi, R. and Rezaei, A. (2019). Determinants of Delay Marriage among Girls in Iran, *Community development*, Volume 11, Issue 1 - Serial Number 20, Pages 147-172. Doi: 10.22059/jrd.2019.74459. [in Persian]
- Jones, G. W. (2019). Ultra-low fertility in East Asia: Policy responses and challenge. *Asian Population Studies*, 15(2), 131-149. <https://doi.org/10.1080/17441730.2019.1594656>.
- Kalmijn, Matthijs. (2011). The influence of men's income and employment on marriage and cohabitation: testing Oppenheimer's theory in Europe, *European Journal of Population*. 27(3): 269-293.
- Koosheshi, M. and Ghorbani, Z. (2012). Young-Spouse Selection and Girls' Marriage: Studying the Demographic Effect, *Women studies sociological and psychological*, Volume 10, Issue 2, Pages 109-134. Doi: 10.22051/jwsps.2012.1428. [in Persian]
- Lauer, S. R., & Yodanis, C. (2010) The deinstitutionalization of marriage reconsidered: New institutional approach to changes in marriage. *Journal of Family Theory and Review*, 2, 58-72.
- Lee, B. S., Klein, J., Wohar, M. & Kim, S. (2020). Factors delaying marriage in Korea: an analysis of the Korean population census data for 1990-2010,

- Asian population studies*, p. 1-23, DOI: 10.1080/17441730.2020.1781380.
- Lesthaeghe, Ron. (1998). On theory development: applications to the study of family formation, *Population and Development Review*. 24(1): 1-14.
- Lesthaeghe, Ron. (2014). The second demographic transition: a concise overview of its development: Table 1. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 111(51): 18112-18115.
- Liefbroer, A. C., & Billari, F. C. (2010). Bringing norms back in: A theoretical and empirical discussion of their importance for understanding demographic behaviour. *Population, Space and Place*, 16(4), 287-305.
- Maharaj, p. & Shangase, T. (2020). Reasons for delaying marriage: attitudes of young, educated women in South Africa, *journal of comparative family studies*, volume 51, N.1, p.3-17, <https://doi.org/10.3138/jcfs.51.1.00>.
- Mahdavi,. M. S. and Kaldi,. A. R. and Jomand,. B. (2016). Social factors influencing urban youths disinclination towards marriage, *Urban studies*, Volume:6, Issue:19, Pages: 33-60. <https://sid.ir/paper/210409/en>. [in Persian]
- Mahmoudian,. H. (2004). The Increasing Age of Marriage: A Study of Supporting Factors, *Social Sciences Letter*, Volume 11, Issue 4, Pages: 27-54. <https://www.sid.ir/paper/419299/fa>. [in Persian]
- Marzi,.M and Abooei,.A and Asihaddad,. F and saeidmanesh,. M. (2024). Prediction of willingness to marry based on quality of life and family functioning in single girls, *The women and families cultural-education*, Volume 19, Issue 67, Pages 83-101. [in Persian]
- McDonald, P. (2008). Very low fertility consequence, causes and policy approaches. *The Japanese Journal of Population*, 6(1), 19-23.
- McGinnis, S. L. (2003). Cohabiting, dating, and perceived costs of marriage: A model of marriage entry. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 105-116.
- National Statistical Yearbook. (2019), National Civil Registration Organization. [in Persian]
- Oppenheimer, V. K. (1988). A theory of marriage timing. *American Journal of Sociology*, 94(3), 563-591. <https://doi.org/10.1086/229030>.
- Oppenheimer, Valerie Kincade. (1988). A theory of marriage timing, *American Journal of Sociology*. 94(3): 563-591.
- Phuong, A. N. (2007). Relationship based on love and relationship based on needs: Emerging trend in youth sex culture in contemporary urban Vietnam. *Modern Asian Studies*, 41(2), 287-313. doi:10.1017/S0026749x05002258.
- Razeghi Nasrabad, H. B, and Fallahnezhad, L. (2017). Generational Differences in Marriage Value (Cace Study in Hashtgerd city), *Women's Strategic Studies Quarterly*, Volume 19, Issue 75 - Serial Number 75, Pages 63-84. Doi: 10.22095/JWSS.2017.51745. [in Persian]
- Report of the National Population Research Institute, 2022. [in Persian]

- Sassler, S. L. (1997). Women's marital timing at the turn of the century: Generational and ethnic differences. *Sociological Quarterly*, 38, 567–585.
- Schellekens, J. (2017). The marriage boom and marriage bust in the United States: an age-period- cohort analysis, *population studies*, 71(1), 65-82, DOI:10.1080/00324728.2016.1271140.
- Sepehrara, M., and vakil, A., and Karimi, J. (2020). A survey of the Attitudes of Young People Aged 20 to 35 Years Old to Marriage in Kermanshah City, *Popoulation studies*, Volume 6, Issue 2, Serial Number 12, Pages 63-83. Doi: 10.22034/jips.2021.268987.1094. [in Persian]
- Settersten, R. A., & Ray, B. (2010). What's going on with young people today? The long and twisted path to adulthood. *Future of Children*, 20, 19-41.
- Shin, Y. J. (2023). Attitudes of Young Adults towards Marriage and Childbearing, Korea institute for health and social affairs, statistics reaearch institute, government publications registration number 11-1240000-001754-10.
- Sobotka, T., Skirbekk, V., and D. Philipov (2010), “Economic Recession and Fertility in the Developed World: A Literature Review”, European Commission, Directorate-General “Employment, Social Affairs and Equal Opportunities”, Unit E1-Social and Demographic Analysis, Vienna Institute Demography.
- Social Sciences Journal, Volume 24, Issue 24, Pages: 27-53. [in Persian]
- Thornton, A., & Young-DeMarco, L. (2001). Four decades of trends in attitudes towards family issues in the United States: The 1960s through the 1990s. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 1009-1037.
- Torabi, F. and Askari-Nodoushan, A. (2012). Dynamics of the Population Age Structure and Changes in Marriage in Iran, *Journal of population association of Iran*, Volume 7, Issue 13, Pages 5-23. [in Persian]
- Torabi, F. and Shams Ghahfarokhi, Z. (2022). Factors Affecting Marriage Delay in Iran and around the World, *Journal of population association of Iran*, Volume 16, Issue 32, Pages 141-175. Doi:10.22034/jpai.2022.547779.1219. [in Persian]
- Vu, T. T. (2017). Meanings of marriage to young people in Vietnam, *marriage & family review*, 1-18, DOI: 10.1080/01494929.2017.1403991.
- Wilcox, B. (2010). *When marriage disappears: The retreat from marriage in middle America*. Retrieved from <http://www.stateofourunions.org/2010/SOOU2010.pdf>.
- Wilcox, W. B., & Dew, J. (2010). Is love a flimsy foundation? Soulmate versus institutional models of marriage. *Social Science Research*, 39, 687-699.
- Wilcox, W. B., & Marquardt, E. (Eds.). (2011). *The state of our unions*, 2011. Charlottesville, VA: National Marriage Project.
- Williams, L. (2009). Attitudes towards marriage in northern Vietnam: What quality data reveal about variations across gender, generation, and

geography. *Journal of Population Research*, 26(4), 285–304. doi:10.1007/s12546-010-9024-3.

Willoughby, B. J. (2010). Marital attitude trajectories across adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 1305-1317.

Willoughby, B. J., Hall, S. S., Luczak, H. P. (2013). Marital paradigms: a conceptual framework for marital attitudes, values and beliefs, *journal of family issues*, xx(x), 1-24. DOI: 10.1177/0192513X13487677.